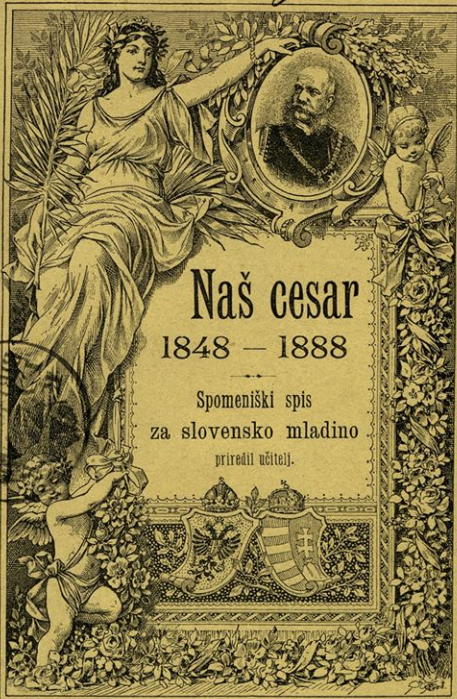

33531, II, B, g, 210

105
88

18331 A.B.1.

Ed. Höfel's Kunst-Anstalt in Wien

Ammerl

Naš cesar
FRANC JOŽEF I.

Spomeniški spis
o štiridesetletnici njegove vlade.

Za slovensko mladino

priredil učitelj.

Tiskala in založila
Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani
1888.

Pridržujejo se vsa prava.

030047363

Ded preslavne rodbine Habsburške rodil se je v skromnem gradu, čegar razvaline nam kaže gorenja podoba. Majhna je bila deželica, katero je vladal grof Rudolf, a velika bila je njegova modrost, previdna hrabrost, poštenost, pobožnost in močatost, zato so si ga izvolili nemški volilni knezi za kralja; in ker so njegove potomce odlikovale iste kreposti, priraslo je iz malega veliko. Sinovoma svojima Albrehtu in Rudolfu pridobil je zemljo avstrijsko, štajersko in

kranjsko, in okoli tega jedra nabirale so se dežela za deželo, ki so se radostno zatekale pod mogočni in dobrohotni zaščit Habsburžanov. Tako je v teku stoletij doraslo sedanje cesarstvo Avstrija, ki se lahko ponosno šteje med najmogočnejše države vseh časov.

Mnogo so imeli njeni vladarji zavistnikov in sovražnikov; a tudi v najhujših stiskah, kedar so se jim izneverili vsi zavezniki, ostal jim je neomahljivo zvest *en* prijatelj, in ta prijatelj, čegar zlata zvestoba se je mnogo-krati v ognji skusila, so avstrijski narodi. Tudi našemu presvetlemu cesarju *Francu Jožefu I.*, čegar vlade štiri-desetletnico praznujemo v 2. dan decembra l. l., sreča ni bila zmerom mila. Gledal je, kako so proti preveliki množici sovražnikov zaman kri prelivali hrabri vojaki njegovi; udati se je moral krivični sili in popustiti dvoje najkrasnejših dežel cele Evrope; prepustiti je moral velikanske trdnjave na Laškem tujim rokam; doživel je v začetku svoje vlade celo, da so se nekteri narodi, ktere je kakor vse druge srčno ljubil in jim vso vladarsko skrb posvetil, upirali njegovi mili vladi. A za izgubljene dežele odškodava ga obilno sedanje blagostanje ostalih mu in novopridobljenih dežel; po novem vojnem zakonu zadobila je Avstrija moč, kakeršne ni imela nikdar poprej; namestu zidanih gradov brani ga, kakor pradedu njegovega Radbota, živ zid junaških vojakov, in tudi narodi, ki v svojem zaslepljenji iz početka niso hoteli pripoznati blagih njegovih namenov, spoznali so svojo zmoto in ga ljubijo iskreno kakor vsi drugi. *Deželani kranjski, štajerski, koroški in goriški* pa so stali na strani Rudolfovi v odločilni bitvi na Moravskem Polji (l. 1278) in bodo branili habsburški rod do zadnjega dne. Za nje je veljala in velja za vselej prisega pesnikova:

Hrast se omaje in hrib,
Zvestoba Slovcu ne gane!

Dné 18. avgusta 1830 zagledal je naš cesar beli dan kot najstarši sin nadvojvode *Franca Karla* (1802 do 1878) in nadvojvodice *Zofije* (1805 do 1872). Oče njegov bil je sin cesarja *Franca* in Marije Terezije, vnukinje preslavne cesarice *Marije Terezije*,* tedaj v obojem pokolenji te modre vladarice pravnuk. Soproga *Franc Karlova Zofija* bila je po rodu princesinja Bavarska.

Stari oče cesarja našega, *Franc I.* († 1835), ga je posebno ljubil in je prebil ž njim mnogo veselih ur; vsak dan so mu ga morali pripeljati, da sta se sprehajala in igrala po vrtih in travnikih.

Nečega dne prideta, šetajoč po parku laksenburškem, do vojaka, ki je na straži stal. Malemu nadvojvodi zasmili se ubogi stražnik, ktereга je peklo vroče solnce, ter naprosi deda, naj mu kaj podari. Ta vzame iz žepa nekoliko srebernic ter jih da malemu Franciju, da bi jih vojaku podaril. A slednji je poznal strogo zapoved; strmo je stal in držal puško presentovano pred seboj, ne zmeneč se za to, kar se je godilo krog njega. Ko vidi mladi nadvojvoda, da vojak ne vzame njegovega daru, poprosi cesarja, naj mu to veleva. Cesar pa prime dečka ter ga dvigne do torbe za patrone, v katero mali dobrotnik vrže svoj dar, rekoč: «Zdaj pa ni več revež.»

A kmalu je minul ta čas čistega otroškega veselja in začela se je *dôba učenja*. Učiti pa se je vsem cesarskim princem mnogo, mnogo treba, ker je pri njih odgoji merodajno cesar *Jožefovo* načelo: «Navadni meščan si lahko pravi: Če se mi bo sin dobro učil, bo lahko

* Marija Terezija, Franc Lotarinški

Jožef II., Leopold II.

Karolina, kraljica neapoljska

Franc I. poročen z

Marijo Terezijo

Ferdinand

Franc Karel

Franc Jožef

Nadvojvoda Frane Jožet obdaruje vojaka.

kaj velicega iz njega; če se pa noče truditi, bo njegova lastna škoda. Pri nadvojvodi ali prestolonasledniku pa ni taka; ta se *mora* obnesti, ker bo prej ali slej odgovoren za blagor svojih podložnikov.» Tudi nadvojvoda Franc Jožef moral se je poleg veronauka, nemščine, zgodovine, latinščine, grščine, francoščine in angleščine učiti še najpoglavitnejše jezike avstrijskega cesarstva: laški, madjarski, češki in poljski. Vrhno vodstvo odgoje Frančeve in njegovih bratov imel je grof Bombelles; posebni odgojnik njegov pa je bil grof Coronini. Tovariši in soigralci mlademu nadvojvodi bili so grofič Franc Coronini in grofič Bombelles.

S trinajstim letom pričelo se je tudi *vojaško vežbanje*, ki je bilo naročeno učenemu polkovniku pl. Hauslabu. Mladega Francija, kakor so ga imenovali, iz početka vojaštvo ni baš veselilo, še celo kônj se je malo bal; a to je kmalu minulo, in čez malo časa sukal je visoki novak spretno sabljo in puško in je kakor star topničar kretal krog topa — kajti moral se je kakor navaden prostak, čegar obleko je tudi nosil, vsega iz početka in temeljito naučiti. Tako je polagoma prišel do poveljništva nad stotnijo in naposled nad polkom. Potem se mu je bilo učiti vojaških vêd, vrhu tega pa tudi še drugih vednosti. Vsako jutro ob 6. uri pričel se je nauk; najljubši predmeti so bili mlademu nadvojvodi naravoslovje, hemija in mehanika. Ko je bil ta uk dovršen, prišlo je na vrsto še grajansko, kazensko in cerkveno pravo, upravna vednost in modroslovje, v čemur ga je poučeval opat Rauscher, ki je postal potem nadškof dunajski in kardinal.

Tako je rasel nadvojvoda Franc na duhu in telesu. Bil je spreten jahač, izvrsten strelec, vrhu tega pa tudi izobražen kakor malokteri meščanski mladenič v njegovih letih. Dné 16. oktobra 1847 nastopil je prvikrat javno, in sicer v *Pešti*, kjer je vpeljal v imenu svojega strica Ferdinanda bratranca svojega Štefana kot komitatskega

Nadvojroda Franc Jožef pri St. Luciji.

glavarja. Lepi madjarski govor je zbrane velikaše tako razvnel, da so govornika z burnimi «eljen»-klici pozdravili.

Prihodnje leto mislili so Franca Josipa poslati na *Česko* za cesarjevega namestnika; a ker so se ravno takrat uneli nemiri, moral je na Laško, v tabor Radetzkyjev, kjer je v bitvi pri *St. Luciji* blizu Verone 6. maja prvokrat stal v ognji ter kazal toliko neustrašenosti in hrabrosti, da so ga občudovali vojaki in mu je glasno izrekel popolno priznanje maršal oče Radetzky.

Z Laškega napotil se je princ v Innsbruck, kjer so takrat bivali starši njegovi in cesar Ferdinand. Tačas nastopili so dogodki, ki so bili zanj in za domovino našo neizmerno pomenljivi.

Franc Jožef I. o nastopu vlade l. 1848.

vropa od Napoleonovih vojsk ni videla bolj vihar nih časov nego leto 1848. Meseca februarja prišlo je v Parizu do ustaje, ki se je od tam razširila po polovici Evrope in tudi naši domovini ni prizanesla. Lahi so se hoteli odtrgati od Avstrije; Ogri so zahtevali izvrševanje svoje stare ustave; kmetje so terjali odpravo tlake in desetine, obrtniki odpravo vseh ovir za trgovino in obrtnijo, omikanci pa udeležbo pri postavodaji in vladi.

Cesar *Ferdinand* († 1875) obljubil je svojim narodom

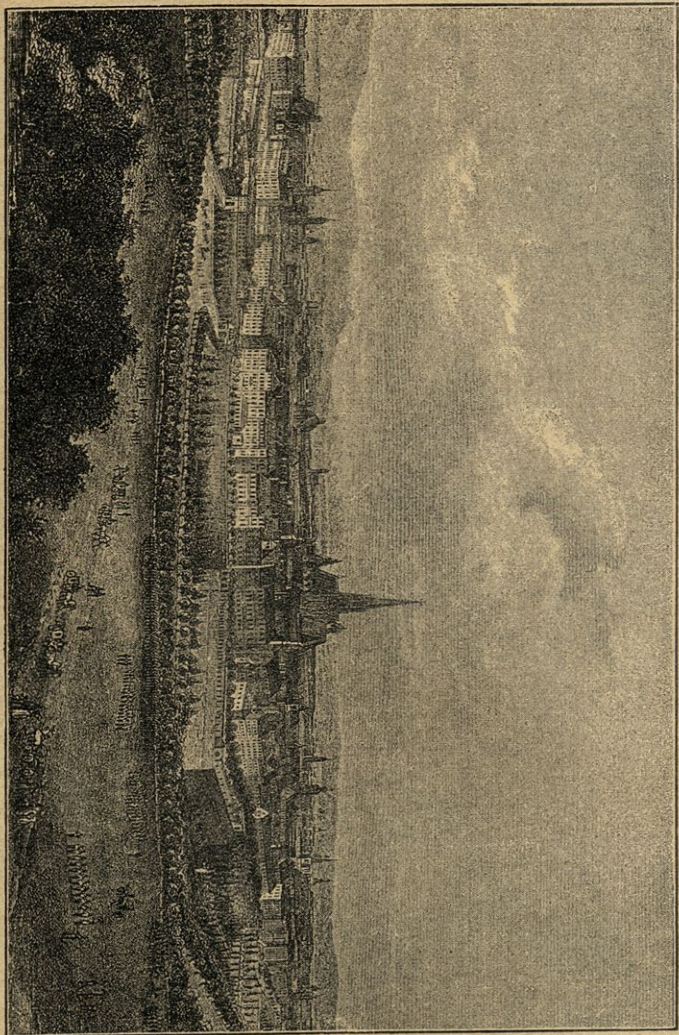
Cesar Ferdinand se odpové vladi.

ustavo in sklical *državni zbor*, meneč da se potem povrne red v deželo. A ker so Dunajčani prihajali vedno nemirnejši, preselil se je cesar s svojimi bližnjimi sorodniki najprej v *Innsbruck*, in ko so bili dné 6. oktobra na Dunaji umorili vojnega ministra grofa Latoura, iz Innsbrucka v trdnjavo Olomuc.

Po ukročenji Dunaja odločil se je cesar Ferdinand izvršiti svoj sklep in se *odpovedati vladi* in jo prepustiti svojemu čvrstemu nečaku nadvojvodi Francu Jožefu.

V 2. dan decembra 1848 zbrali so se v knezoškofijski palači olomuški najviši zaupniki in zaščitniki cesarske obitelji: kn. Windischgrätz, ban Jelačić, kn. Schwarzenberg in drugi ministri in dvorjani. Ob 8. uri prideta cesar in cesarica in za njima nadv. Franc Karel, Zofija in njun sin Franc Jožef.

Knez Schwarzenberg potem prebere odpoved Ferdinandovo in Franc Karlovo. Zdaj poklekne mladi cesar pred svojega strica in mu poljubi roko; a tako je ginen, da niti besede spregovoriti ne more. Cesar Ferdinand pa ga potolaži, rekoč: «Zaupaj v Boga! Le priden bodi, in on ti bo pomagal.» Opoludné se je odpoved Ferdinandova in nastop Franc Jožefov naznanil vojakom in ob isti uri tudi državnemu zboru, zbranemu v Kromeriži. Nastopni manifest, ki se je pri tej priliki prebral poslancem, začel se je z znamenitimi besedami: «Potrebo in visoko vrednost svobodnih, času primernih ustanov iz lastnega prepričanja spoznavši, stopamo z zaupanjem na pot, ki nas ima pripeljati do blagodejnega presnutja in pomlajenja cele države. Na podlogi prave svobode, na podlogi enakopravnosti vseh narodov Našega cesarstva in enakosti vseh državljanov pred postavo, kakor tudi udeležbe narodovih zastopnikov pri postavodaji bo domovina na novo vstala, v stari velikosti pa s pomlajeno močjo, neomahljiv grad v viharji, prostorno stanovanje za plemena raznega jezika, ktera pod žezlom Naših prednikov že stoletja obema bratovska vez».

Dunaj po letu 1848.

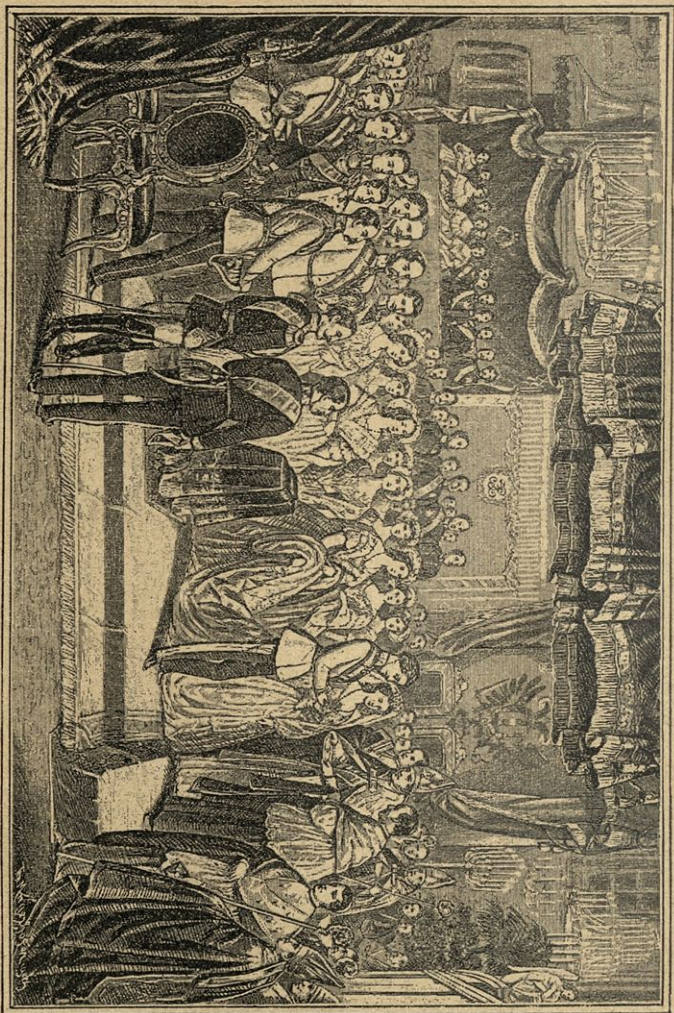
S tako blagimi nameni prevzel je mladi cesar vlado; pa ni mu bilo dano, da bi bil svoje plemenite namere tekoj izvršil. Še je na *Laškem* in na *Ogerskem* divjala vojska. Na jugu je bil sardinski kralj, že enkrat premagan, na novo pričel boj. Takrat je nagovoril maršal Radetzky svoje vojake: «Še enkrat sledite svojemu sivemu vodji. Boj bo kratek!» In boj bil je kratek. Po petih dnéh prišlo je do druge bitve pri *Novari* dné 23. marca 1849, v kateri so hrabri Avstrijci sovražnika popolnem potolkli in primorali kralja Karla Alberta, da se odpové in prepusti krono svojemu sinu Viktorju Emanuelu.

Še tisto leto bilo je tudi upora na *Ogerskem* konec, in zdaj se je začelo preosnovanje Avstrije. Prvi važni čin bila je izvršitev zakona od 7. septembra 1848 glede *odprave podložniških vezí* (odprave tlake, desetine, grajskih gosposčin i. t. d.), o katerih se je s cesarskim patentom od 4. marcija 1849 določilo, kako naj se odkupijo.

Dné 7. februarija 1853 prišel je presvetli cesar v *smrtno nevarnost*, katero je pa Božja roka srečno od njega odvrnila. Ko se je ta dan s svojim adjutantom O'Donnellom po dunajskem ozidji sprehajal, plane hipoma mlad človek nadenj in mu zasadi ostro zbrušen kuhinjski nož v tilnik. K sreči se je nož ob spono zadell in je cesarja samo lahko ranil. Besnega napadnika so potem prijeli in odpeljali. V spomin rešitve pa se je pozneje na Dunaji sezidala prekrasna Obljubna cerkev.

Velikanske so bile leta 1854 po celi Avstriji slavnosti, ko se je mladi cesar *poročil z Elizabeto*, princesinjo Bavarsko. 21. aprila dospela je 17letna (rojena 24. decembra 1837) milo-lepa nevesta v Avstrijo, podala se najprej v Schönbrunn in 23. v svečanem sprevodu med nepopisljivim veseljem Dunajčanov na cesarski dvor. Dné 24. aprila bila je poroka v avgustinski cerkvi.

Leta 1855 uredile so se s *konkordatom* razmere med državo in cerkvijo. Dné 5. marcija t. l. dal je Bog mladima poročencema prvo hčer Zofijo, katero jima je pa

Poroka cesarja Franca Jožefa I. s princesinjo Elizabeto Bavarsko.

zopet vzel leta 1857. 12. junija 1856 rodila se jima je druga hči *Gizela*, zdaj živeča v srečnem zakonu s princem Leopoldom Bavarskim. (Tretja hči *Valerija* jima je bila rojena 22. aprila 1868.)

Leta 1856. potovali sta Njiju veličanstvi po Gorenjem Štajerskem in po Koroškem, kjer sta se radovali nad pristnim in naravnim veseljem čvrstih planincev. Od 17. do 20. novembra bila sta na *Kranjskem*, kjer je cesarica praznovala svoj god. Od vseh strani je vrel narod v Ljubljano, ki se je za to slavnost prav svatovsko oblekla. Navzočnost visocih gostov bila je povod bogatemu okrašenju ulic, čarobni razsvetljavi, slavnostni predstavi v gledišči, pesniškim pozdravom v «Novicah» (dr. Toman, Hicinger, A. Praprotnik), v «Danici» in v «Laibacher Zeitung» (C. Deschmann, dr. H. Costa) in brezštevilnim drugim pojavom splošne radosti.

Lepo je pomen te slavnosti izražal pri razsvetljavi časostih na hiši korarja Poklukarja:

FLagrant CanDeLae seD aLtIVs

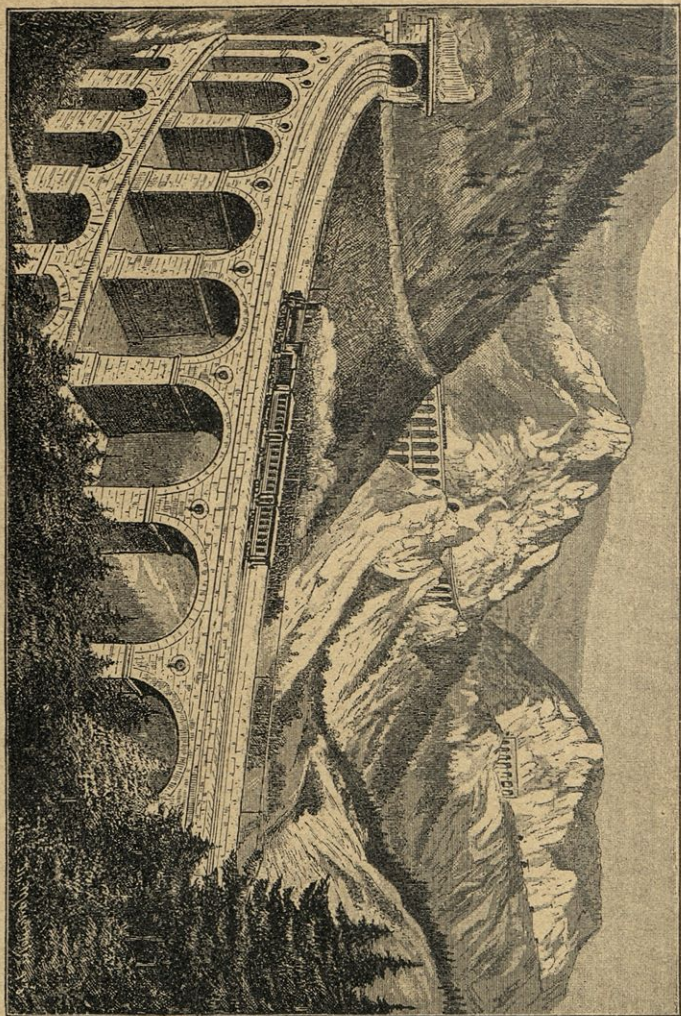
CorDa nostra.

(Sveče visoko plamté, še više pa srca naša.)

Več bogastva imele so veličanstvoma razkazati mnoge druge dežele, a zvestejših src in odkritosrčnejšega navdušenja nista našli nikjer.

Iz Ljubljane šla je pot v Trst in na Laško, kjer je presvetli cesar imel priliko opazovati, koliko se je javno mnenje spremenilo od 1848. leta. Na potu domov obiskala sta cesar in cesarica tudi postojinsko jamo.

Leta 1857 otvorila se je po mnogih zaprekah *železnična proga od Ljubljane do Trsta* (do Ljubljane bila je že l. 1849, čez Semmering pa l. 1854 dovršena) in ž njo črta južne železnice od Dunaja do Jadranskega morja. Ta nova prometna žila in pa postava ob obrtni svobodi sta pripomogli obrtniji in trgovstvu do naglega in živahnega razvoja.

Železnica čez Semmering.

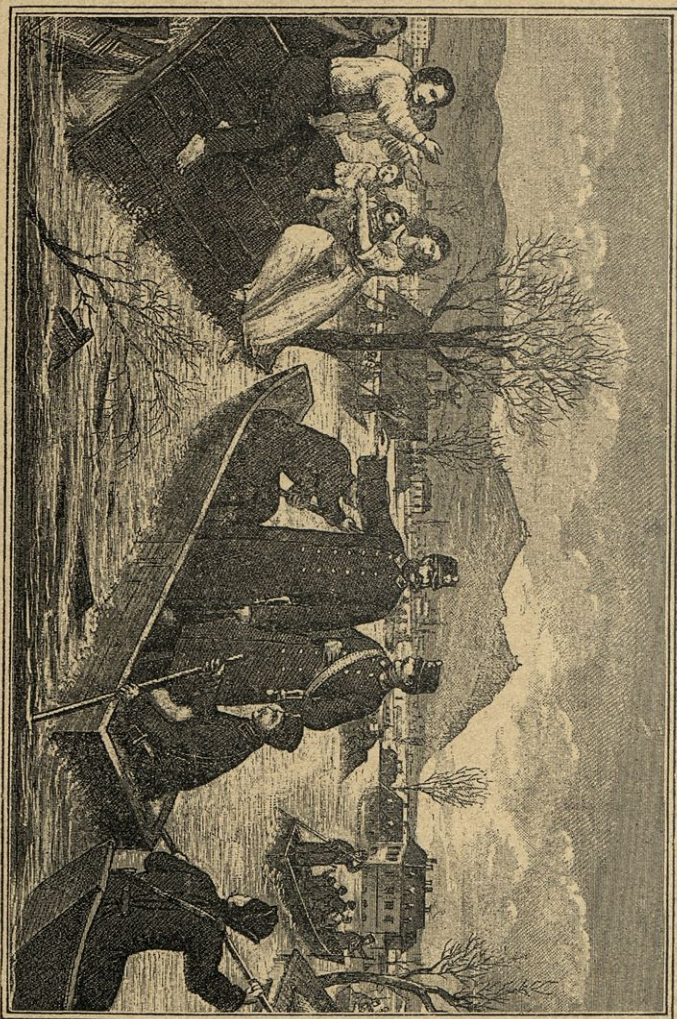
Veliko veselje doživel je cesarski par in ž njim zvesti narodi, ko je naznanjal 21. avgusta 1858 101 strel, da se je rodil *prestolonaslednik*, kteremu so pri sv. krstu dali ime slavnega pradedu: *Rudolf*.

Leta 1859 zatemnilo se je zopet nebo. Francoski cesar *Napoleon III.* obljubil je sardinskemu kralju svojo pomoč, da si osvoji avstrijsko-laški deželi. Kljub svoji miroljubnosti moral je cesar Franc Jožef zbrati zvesto svojo vojsko in zahtevati težkih žrtev od svojih narodov. «Pravica je naša!» pravi v proglasu svojim narodom. «Upati pa je, da v tem boji ne bomo sami stali.» A žalibog, so nas takrat v največji stiski zapustili nemški zavezni knezje, in avstrijska vojska je po nezaslišano hrabrem boji, kterega se je neustrašljiv udeležil viteški cesar sam in v katerem so se tudi posebno odlikovala kranjska, štajerska, koroška in primorska krdela, pri *Magenti* in 24. junija pri *Solferinu* podlegla premoči združene francosko-sardinske armade. Vsled tega je cesar Franc Jožef odstopil Napoleonu III. *Lombardijo*, kteri jo je potem prepustil Viktorju Emanvelu.

V teku vojske pokazala se je požrtvovalnost in domoljubnost avstrijska v najlepšem siju; posebno so po naših, v obližji bojišča ležečih krajih prav samaritansko skrbeli za ranjence, in *cesarica* se je, potujoč svojemu soprogu nasproti, pomudila dva dni v *Ljubljani* ter prišla večkrat ranjene vojake tolažit.

Hvaležen za toliko dokazov ljubezni in zvestobe podelil je 20. oktobra prihodnjega leta cesar Avstriji *ustavo*, v kteri se je prostovoljno odločil deliti svojo postavodajsko oblast z narodovimi zastopniki. S tem je še bolj utrdil ljubezen, ki veže nanj narode njegove.

A tudi na vsakoršen drug način kazal je, časi z nevarnostjo za lastno življenje, da mu je blagor podložnikov na srci. To se je zgodilo tudi v februarji leta 1862, ko je voda popolnem preplavila *dunajsko predmestje Leopoldstadt* in sosedne predkraje in spravila mnogo prebi-

Povodenj v dunajskem predkraji Brigittenau l. 1862.

valcev v bedo in smrtno nevarnost. Cesar se je dal sam v čolnu peljati na najbolj nevarne kraje, da je dovedel brzo pomoč onim, ki so je najbolj potrebovali.

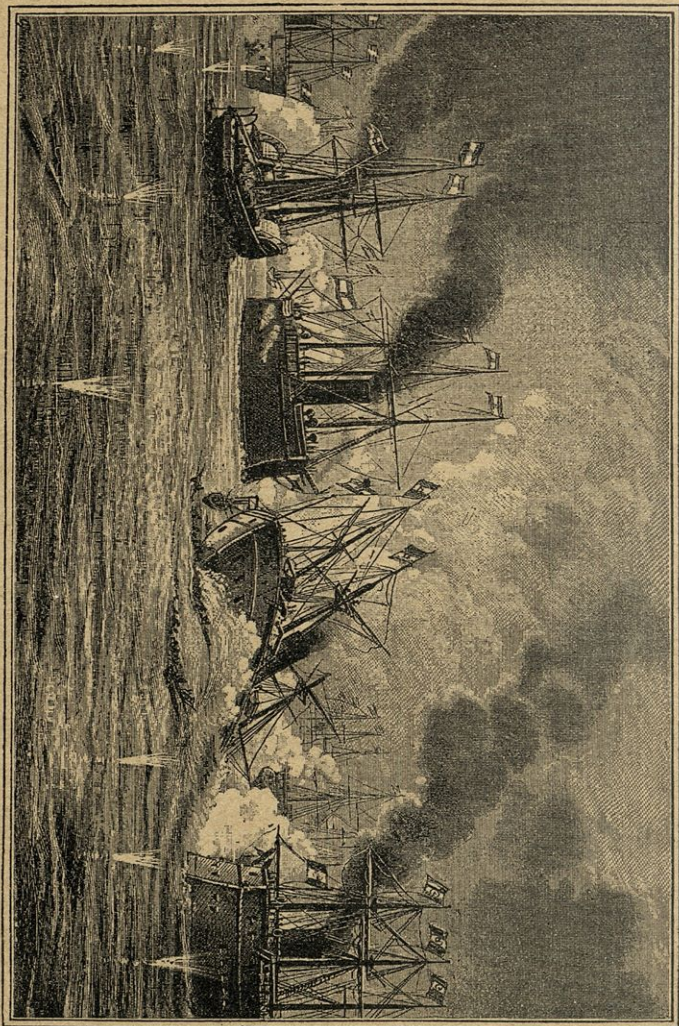
Dve leti potem odrinili so avstrijski vojaki s Prusi vred nad Dance zarad *Schleswig-Holsteina* ter so si tam nabrali novih lavorik. Prvikrat se je tu odlikoval v pomorskem boji pri otoku Helgoland junak Tegetthoff.

A že dve leti pozneje unel se je zaradi teh dveh deželic nov boj, to pot s *Prusijo*, kterej je bila zaveznica tudi *Italija*. Proti dvema sovražnikoma se je bilo bíti Avstriji, in vendar so njeni vojaki pod nadvojvodo *Albrehtom* slavno zmagali mnogoštevilneje Lahe pri *Kustoci* (24. junija), mornarji pa pod *Tegetthoffom* v sijajnej bitki pri otoku *Visu* (21. julija). Ker so pa Prusi vsled boljše oborožbe premagali naše pri *Kraljevem Gradcu* (3. julija), izstopil je naš cesar iz Nemške zveze in prepustil *Benečijo* Viktorju Emanvelu ter pripoznal laško kraljestvo.

Daš je vojska nesrečno izšla, pridobila si je Avstrija vendar hitro staro veljavo in novo moč. To je zajela posebno iz notranjega miru, ki je bil nasledek poravnave z Ogersko. Z delitvijo Avstrije v «*deže*le v državnem zboru zastopane» in v «*deže*le ogerske krone» izpolnila se je Ogrom iskrena želja, in velikansko je bilo navdušenje onstran Litave, ko se je dne 8. junija 1867 vršilo venčanje cesarjevo s krono sv. Štefana.

V decembru istega leta potrdil je presvetli cesar tudi *državne osnovne postav*e, ki vsem državljanom zagotavljajo osebne svoboščine ter enakost pred postavo in vsakemu narodu *pravico in možnost do razvoja svojega jezika*.

Zdaj se pričenjajo leta mirnega domačega dela, zgradba trdnega poslopja državljanskega prava in blagra na podzidu strjenem s krvjo. Postava je sledila postavi, a vse so imele namen, izvršiti načela osnovnega zakona; najbolj se je pri tem oziralo na dvojce: na *ukrepljenje bojne sile državine*, da se v prihodnje z uspehom lahko

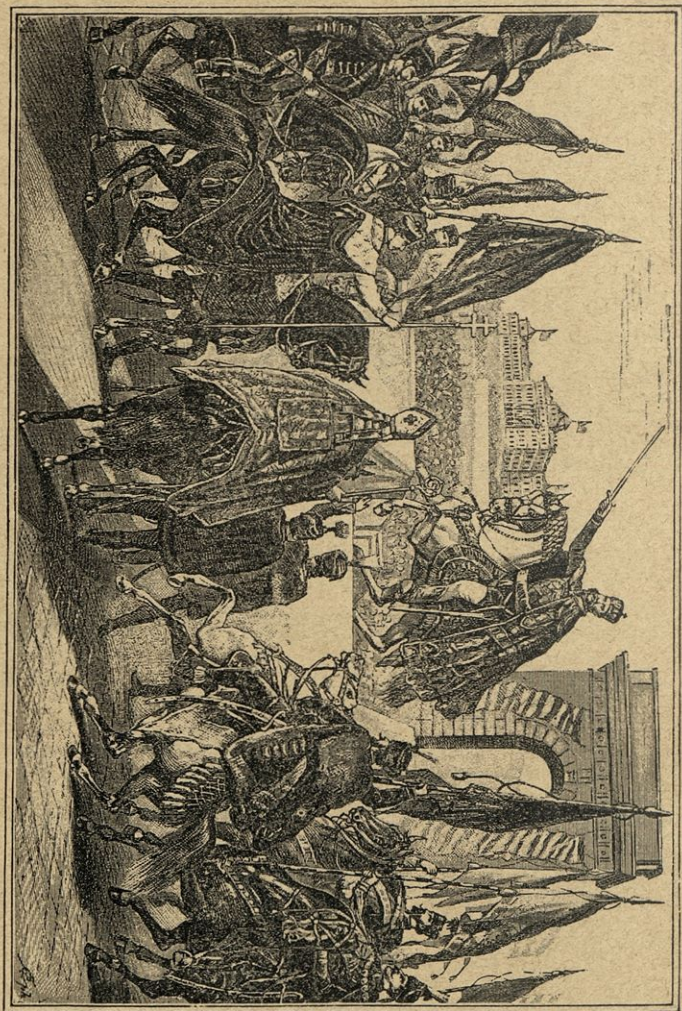
Bitva pri Visu I. 1866.

ubrani vsakemu sovražnemu navalu, in na *povikšanje ljudske izobrazbe*, ki naj pripomore, da bodo Avstrijci v obrtu in kupčiji, v védi in v umetnji lahko vspešno tekmovali s podložniki družih držav. Za prvo je imela skrbeti *brambena postava* od 5. decembra 1868, ki določuje dolžnost do vojaštva za vse sposobne državljane brez izjeme, ob enem pa skrajšuje službena leta in zljajšuje službovanje. Za drugo je imel pomagati zakon ob osnovi *ljudskih šol* iz leta 1869 — više in srednje šole so se bile že po letu 1850 preosnule — in ustanovljenje mnogih obrtnijskih in kmetijskih šol vseh vrst. Od takrat se je mogočno povzdignila ljudska samozavest in omika.

V istem letu (1869) izšla je tudi postava ob *uredbi zemljiškega davka*, ki je posebno za kranjsko deželo velicega pomena, ker se je davčno breme pravičneje in primerneje razdelilo. Vsled te uredbe plačuje Kranjsko za 300.000 gld. manj zemljiškega davka nego prej.

Pa tudi na vsak mogoč drug način pospeševalo se je blagostanje: gradile so se ceste, vodile železnice, n. pr. od leta 1868 dalje *Rudolfova železnica* od Ljubljane po Gorenjskem, Koroškem i. t. d. do Linca; osuševanje *ljublanskega barjã* prišlo je zopet na vrsto; pri *sodnijah* se je poleg *domačega*, vsakomur umevnega *jezika* upeljalo še mnogo skrajšav in zljajšav; ustanovile so se velike tovarne, n. pr. leta 1853 smodnišnica v *Kamniku* in leta 1871 glavna tabačna tovarna v *Ljubljani*; Trst dobil je novo *pristanišče* in drugo železnično zvezo s severjem. Leta 1869 bil je naš presvetli cesar navzoč pri prekopu *sueškega kanala*, ki je odprl tržaškim ladjam in s tem tudi našim kupcem bližno pot v Indijo. Ob enem je obiskal tudi Jeruzalem in druga sveta mesta.

Leta 1873 povabil je cesar ob šeststoletnici izvolitve svojega pradedã za nemškega kralja vse narode, naj pokažejo najlepša dela svojega uma in svojih rok v *svetovni razstavi na Dunaji*. Takrat se je videlo, koliko je Avstrija napredovala od pariške razstave v letu 1867. Najlepše

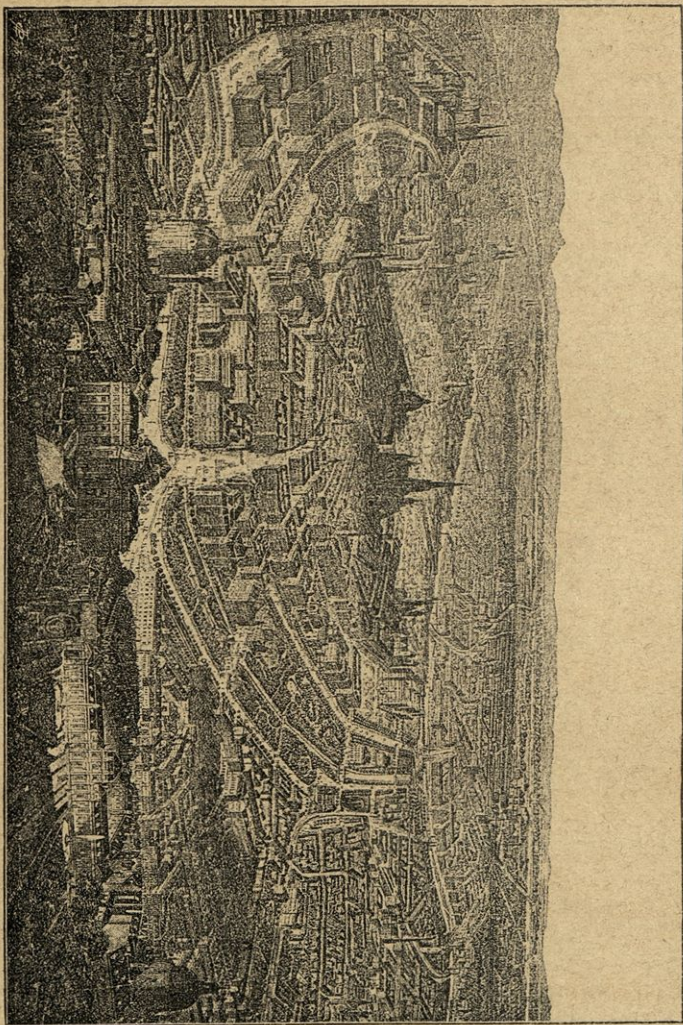

Frane Jožef I., kralj ogerski l. 1867.

pa se je pokazalo glavno mesto, Dunaj sam, za katero prestolno in rojstno svoje mesto je imel cesar zmerom posebno skrb. Do leta 1858 bil je Beč obdan z nasipom in ozidjem, iz kterega je molelo deset bastij ali trdnjav. Vsled cesarskega sklepa so nasipe podrli in rove zasuli, in zdaj se je mesto lahko brez ovir razvijalo; na mestu starega razsipajočega se ozidja dvigale so se kmalu najkrasnejše palače, in ob 57 metrov široki okrožni cesti rasli so iz tal, zidani deloma na cesarske lastne, deloma na državne ali mestne troške, dvorni gledišči, dvorni muzeji, novo vseučilišče, državna zbornica, mestna hiša, sodnijska palača in druge, kakoršnih v tolikem krasu na celém svetu nikjer tako blizu skupaj ni.

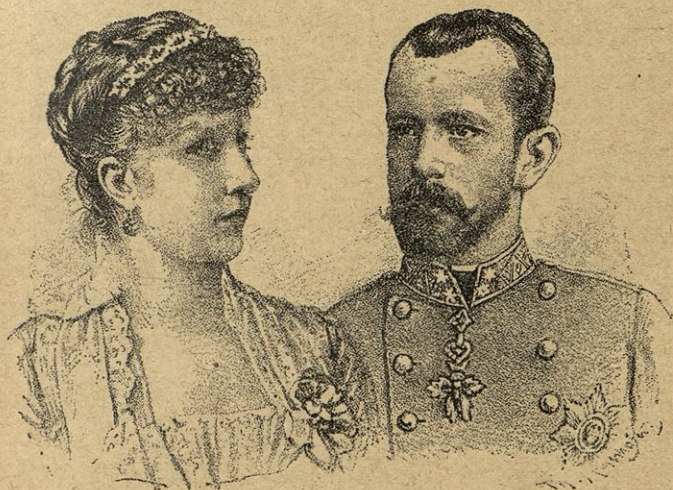
Sijajem svetovne razstave, katero je obiskalo mnogo vladarjev in brez števila pouka željnih strokovnjakov iz vseh delov sveta, sledil je 2. decembra domač narodni praznik *petindvajsetletnice* vlade cesarjeve. Vsako mesto in vsaka vas je po svoji moči slovesno praznovala ta veseli dan. Povsod so vihrale zastave, po mestih so blestele hiše v prekrasni večerni razsvetljavi, po gorah so goreli kresi, po dolinah so pokali možnarji. Vsak državljan bil je srečen, da je mogel po nekoliko ljubljenu vladarju izkazati svojo srečo in udanost.

Ko se je vsled večletnih vojsk jela rušiti Turčija, dobila je Avstrija na berolinskem kongresu nalog, naj zasede *Bosno* in *Hercegovino*, da napravi red v teh deželah. Dne 29. julija 1878 prekoračil je fzm. Filipovič s svojo vojsko bosensko mejo, hoteč v miru izvršiti berolinskega shoda povelje. A uporniki, nahujskani po turških uradnikih, postavili so se v bran našim hrabrim vojakom — med kterimi so bili tudi vsi polki iz slovenskih pokrajin —, ki so potem v mnogih junaških bojih poteptali divjega in nečloveškega sovraga in tako se malo maščevali za neusmiljeno krivico, ki jo je mnogo stoletij našim pradedom delal. 19. avgusta vzela je naša vojna naskokom bosensko glavno mesto Sarajevo, in s tem je bilo boja konec.

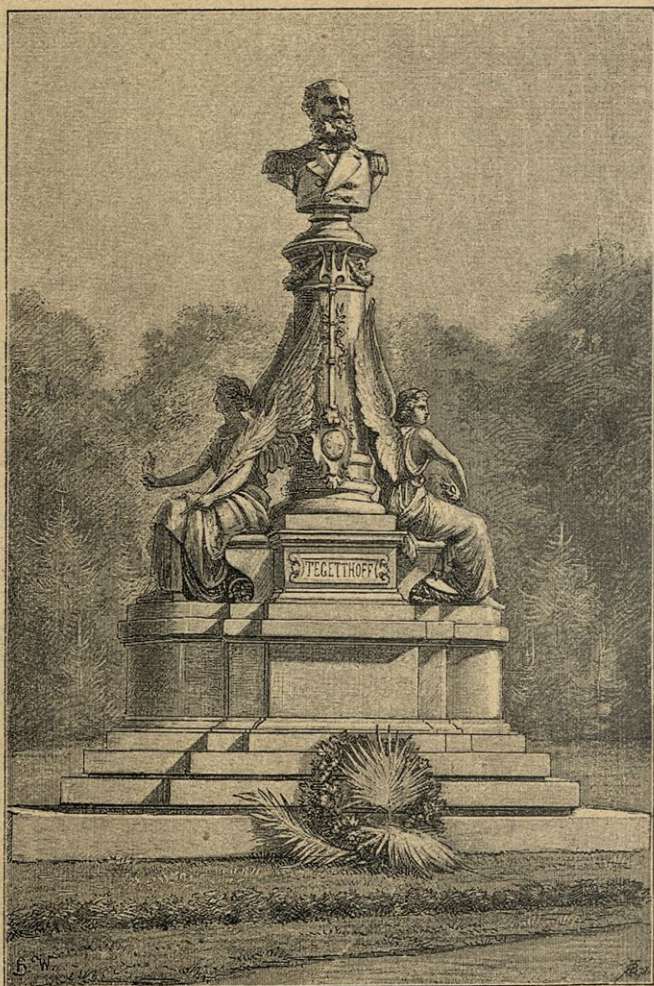
Denašnji Dunaj.

Prihodnje leto v dan 24. aprila zvonili so zopet po vseh cerkvah širne Avstrije zvonovi in povsod je hitel verni in udani narod molit za mnogoletno srečo cesarja in njegove mile soproge, ki sta ta dan obhajala svojo *sreberno poroko*. Svečanosti, ki so se vršile na ta dan po celem cesarstvu, na čelu njim prekrasni sprevod po mestu dunajskem, presegale so vse, kar je Avstrija dotlé enacega videla. Kljub temu pa se je še velik del vsot, ki so bile namenjene v proslavo tega dneva, po izrečeni cesarjevi želji odločil v dobrodelne namene, posebno za nesrečne preplavljence *szegedinske*.

Cesarjevič Rudolf in cesaričinja Štefanija.

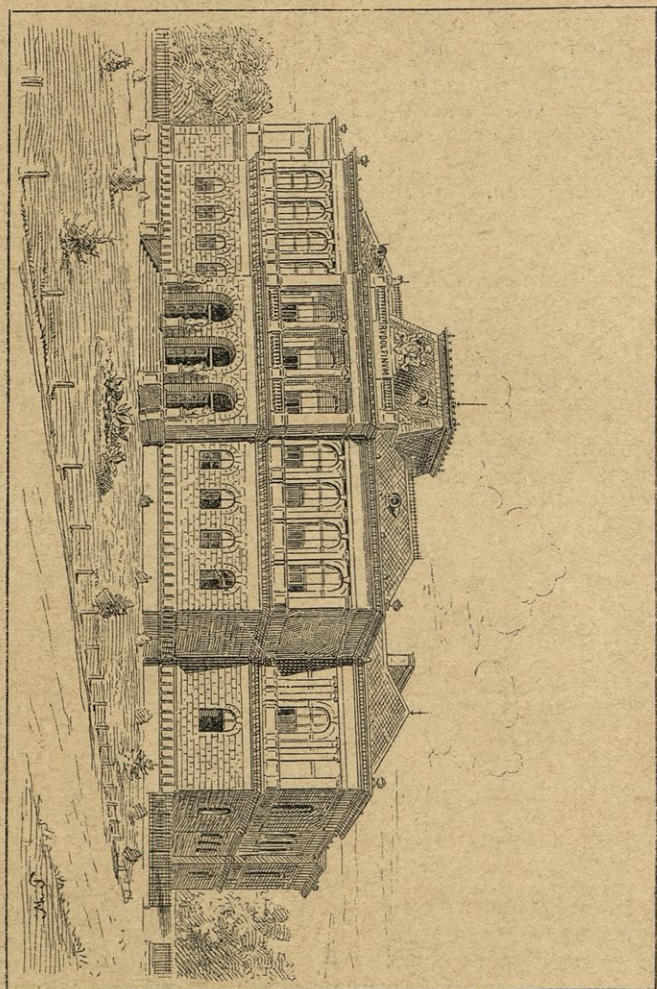
Leta 1881, 10. dan maja, *poročil* se je *cesarjevič Rudolf*, nada in ponos našega cesarstva, s princesinjo *Štefanijo*, hčerjo belgijskega kralja Leopolda II. Ni nam treba omenjati, da so se s poročencema in njunimi visocimi starši tega dne od srca radovali tudi zvesti avstrijski narodi.

Tegetthoffov spomenik v Mariboru.

Leta 1882 praznoval je Trst petstoletnico svojega pripada k Avstriji. Takrat obiskal je svetli cesar Primorje. Isto leto bilo je tudi veselega spomina za Avstriji, Štajersko in Kranjsko; minulo je tedaj 600 let, odkar je te dežele Rudolf I. podelil svojim sinovoma. Štajerski in kranjski deželni zbor naprosila sta pri tej svečani priliki Njegovo veličanstvo, naj počasti te deželi s svojo navzočnostjo. Presvetli cesar se je milostno odločil privoliti v to prošnjo ter dati priliko narodom, prebivajočima po Štajerskem in Kranjskem, da ponovita njemu samemu prisego zvestobe, katero so njegovemu dedu Albrehtu pred ravno šest sto leti prisegli stanovi teh dveh dežel. Dné 1. julija 1883 napotil se je presvetli vladar z Dunaja prek Mürzzuschlaga, kjer so ga spodobno sprejeli in pozdravili dostojanstveniki štajerske dežele, v *Gradec*. Osem dni pomudil se je tu, radoval se nad navdušeno veselostjo vdanega mu ljudstva ter si ogledal znamenitosti, posebno pa zgodovinsko razstavo in v mestnem obližji Reinski samostan, kjer so leta 1276 štajerski in kranjski plemenitaši sklenili zvezo zoper češkega kralja Otokarja za Habsburžane. Iz Gradca odpotoval je čez Radgono v *Maribor*, kjer so 10. dné julija v njegovi navzočnosti odkrili spomenik prerano umrlega junaka pomorščaka *Tegetthoffa*, ki se je rodil v tem mestu. Od tod se je visoki potnik odpeljal skoz Slov. Bistrico v Ptuj, v Slatino in prihodnji dan v Celje. V drugem jeziku nego krog glavnega mesta razodevalo se je na jugu dežele navdušenje narodovo; a bilo je gotovo ravno tako goreče in ravno tako odkritosrčno, to tembolj, ker je svetli cesar baš o tej priliki izjavil, da ljubi slovenski jezik.

Dné 11. julija, isti dan, na kateri se je pred 600 leti vršila obljuba zvestobe in na kateri so l. 1814 praznovali »mirov god« v proslavo zopetnega združenja Kranjske z Avstrijo izpod francoske vlade, popoldne ob 3³/₄ uri naznanjali so streli z Ljubljanskega Grada in zvonjenje po vseh cerkvah v deželi, da je presvetli vladar prestopil

Rudolfinum v Ljubljani.

mejo svoje vojvodine kranjske. Vse postaje po poti do Ljubljane bile so lepo okinčane, in povsod je cesarja z burnimi živio-klici sprejemalo navdušeno ljudstvo, pred katerim so stali duhovniki v svečani opravi in so vihrala cerkvena bandera. Ob 5. uri zvečer dospelo je Njegovo veličanstvo v bogato okrašeno *Ljubljano*, kjer sta je že pričakovala gospoda ministra grofa Taaffe in Falkenhayn. S sijajno razsvetljavo, z baklado in podoknico, s slavnostno predstavo v gledišči, z ljudsko veselico pod gradom Tivoli in z očitno navdušeno razburjenostjo svojih prebivalcev in v obilem številu dohitelih deželanov praznovala je Ljubljana svojega vrhnega gospodarja. V proslavo teh dni izdala sta deželni odbor kranjski in »Matica slovenska« zgodovinski spomeniški knjigi, prva nemška in slovenska od zgodovinarja A. Dimitza, druga slovenska urejena po prof. Fr. Šukljeji. Dalje so proslavljali vladarja z navdušenimi pozdravi pesniki naši, med njimi prvaka J. Stritar in S. Gregorčič. V stalen spomin na svojo navzočnost položilo je Njegovo veličanstvo v dan 14. julija temeljni kamen novemu deželnemu muzeju »*Rudolfinum*«, ki se je imel zgraditi na deželne stroške s pripomočjo kranjske hranilnice (100.000 gld.) in kateri naj shranja bogate znamenostne zaklade kranjske prirode in zgodovine. Razven glavnega mesta obiskal je presvetli cesar še Idrijo, Postojino, Kamnik in tamošnjo smodnišnico, Kranj, Begunje, krasni Bled in se je 17. julija vrnil prek Trbiža zopet na Dunaj. Po celi deželi sprejemali so ga skromni a srčni pozdravi narodove ljubezni in udanosti in ga zdaj zopet spremljali čez mejo proti domu.

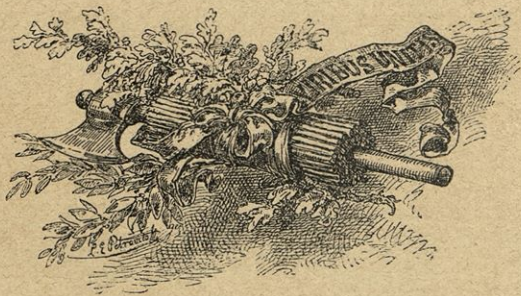
V petletni dobi, ki je minula, odkar smo videli presvetlega cesarja v svoji sredi, zgodilo se je zopet mnogo, kar ima po cesarjevi obljubi o prestolonastopu namen, pomladiti in prenoviti Avstrijo. Uredile so se zemljiške knjige in s tem posestne razmere. Domači jezik se je še v obilnejši meri vpeljal v šole in urade in s tem se odprla širja pot do pravice in izobrazbe. Mnogo se je storilo

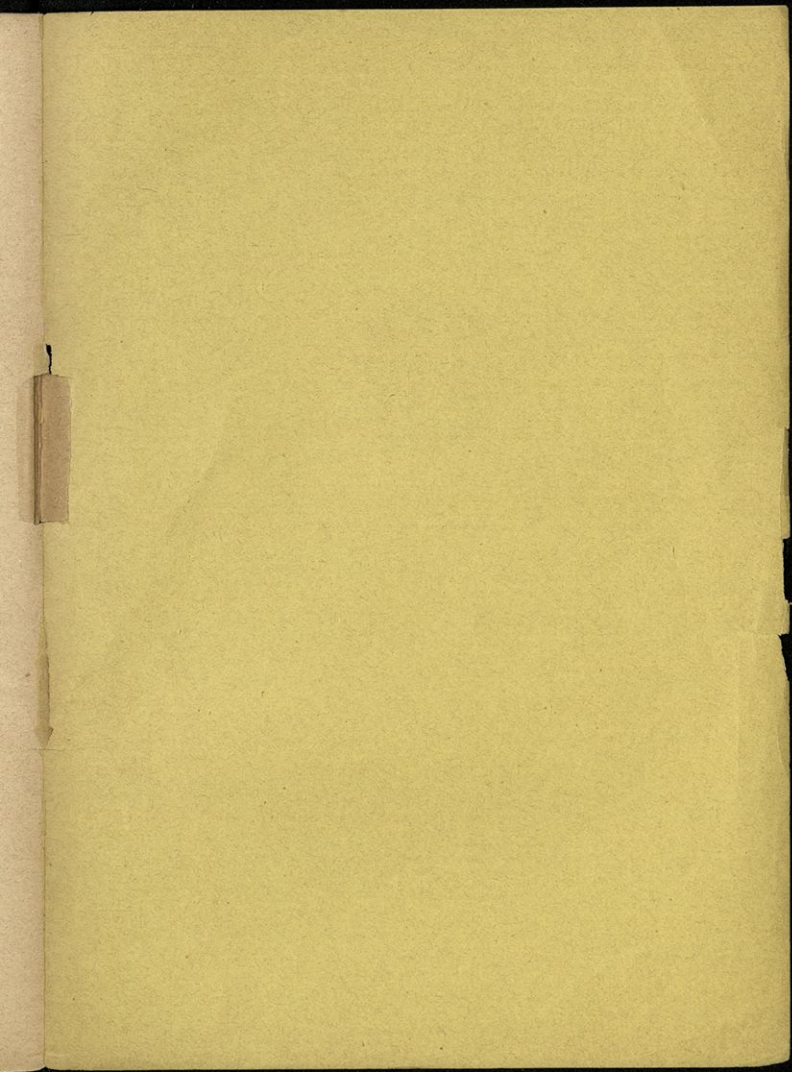
za obrtni stan z vpeljavo nove obrtne postave in z ustanovljenjem obrtnih in strokovnih šol po vseh deželah.

Štirideset let je dolga vrsta. Malo vladarjem je dano, da bi jo srečno dosegli. Med avstrijskimi, ki so to dobo dovršili, štejemo tudi cesarico Marijo Terezijo, in ravno ž njeno preslavno vlado lahko primerjamo vladanje našega cesarja. Tudi njo so ob nastopu od vseh strani obdajali sovražniki; tudi njo je ljubezen in zvestoba narodov rešila iz najhujših stisk; tudi ona je kmalu pridobila Avstriji staro veljavo in je potem s trdno in veččo roko jela prenavljati in prestrojati notranje razmere svojih dežel, in tudi ona je vedela, da enkrat zapusti mogočno in spoštovano državo vestnemu in za vse blago unetemu nasledniku. Zato se je ravno letos v proslavo *štiridesetletnice vlade cesarjeve* odkril na Dunaji njen prekrasni spomenik.

Mi pa postavimo mu hvaležen spomenik v svojem srci in bistrimo si um, da bomo po skromnih svojih močeh prispeti mogli k blagru in časti domovine po gâslu cesarjevem:

Z združenimi močmi!

Tiskala in založila

Ig. pl. Kleinmayr & Fedl. Bamberg v Ljubljani

1888.